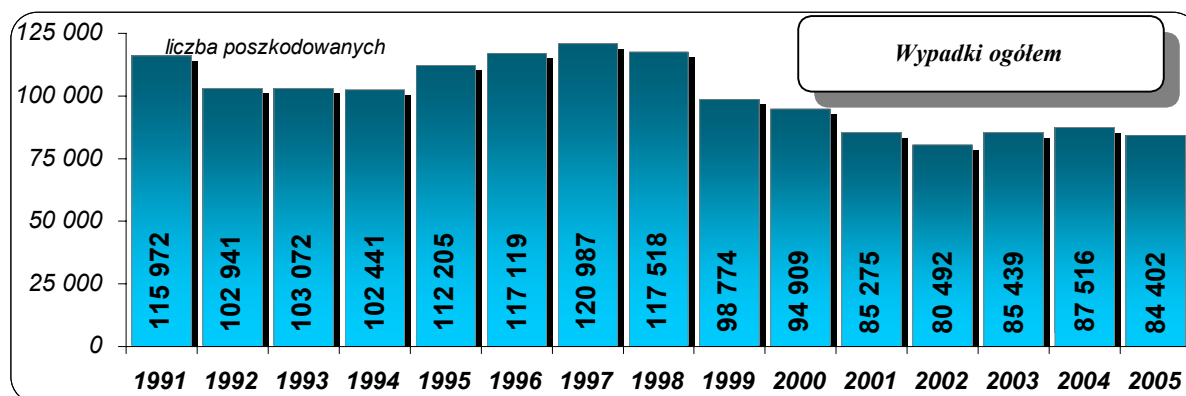

II. ZAGROŻENIA ZAWODOWE I ICH SKUTKI

1. Wypadki przy pracy

Badanie statystyczne GUS dot. **wypadków przy pracy**^{a)} obejmuje pracujących w całej gospodarce narodowej. Z danych za rok 2005 wynika, że 84 402 osoby zostały poszkodowane w wypadkach przy pracy, tj. o 3 114 (3,6%) mniej niż w roku poprzednim. Zmniejszyła się również liczba ofiar w wypadkach śmiertelnych - z 490 w 2004 r. do 470 w 2005 r., tj. o 4,1% oraz w wypadkach skutkujących **ciężkimi obrażeniami ciała** - o 80 osób, tj. o 7,7%.

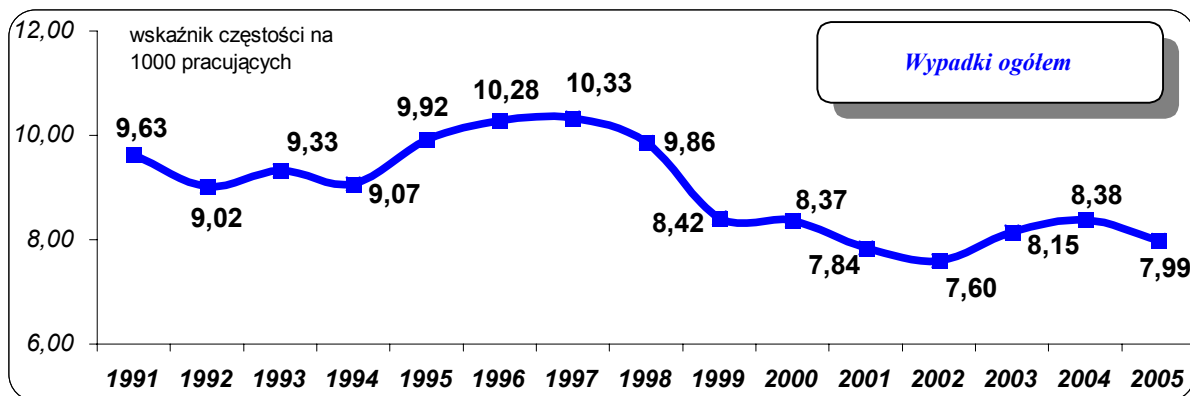
Zmniejszenie liczby wypadków odnotowano w większości sekcji gospodarki,^{b)} w tym zwłaszcza w: przetwórstwie przemysłowym, wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, wodę oraz handlu i naprawach. W tych rodzajach działalności spadek dotyczy wszystkich kategorii wypadków (zarówno śmiertelnych, ciężkich, jak i lżejszych).

Mimo ogólnej tendencji spadkowej, w niektórych sekcjach i działach gospodarki rok sprawozdawczy przyniósł niekorzystne zmiany w zakresie wypadkowości. Dotyczy to szczególnie:

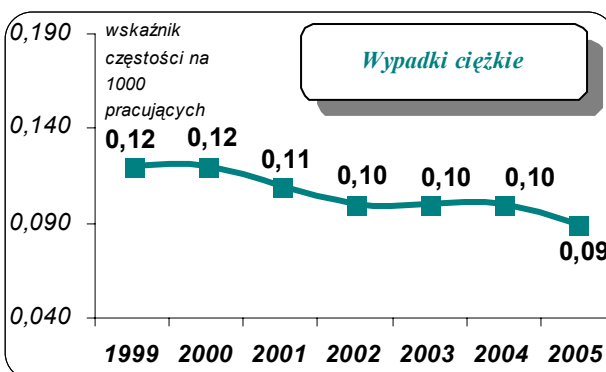
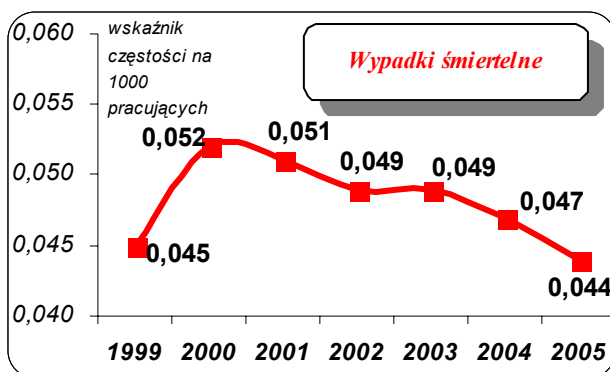
- budownictwa (budownictwo ogólne i inżynieria lądowa), gdzie wystąpił największy wzrost – z 95 do 106 - tj. o 11,6% liczby wypadków śmiertelnych (patrz: *Badanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy*);
- działalności usługowej komunalnej, społecznej i indywidualnej, pozostałej (gospodarowania odpadami), gdzie odnotowano wzrost liczby poszkodowanych z ciężkimi obrażeniami ciała (z 16 do 32, tj. o 100%);
- pośrednictwa finansowego, gdzie również zwiększyła się liczba wypadków ciężkich (z 3 do 6, tj. o 100%);
- edukacji, gdzie zarejestrowano wzrost liczby wypadków lżejszych (z 2 959 do 3 693, tj. o 25%).

^{a)} badaniem statystycznym objęte są wszystkie wypadki przy pracy, jak również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy. Dane o wypadkach przy pracy uzyskiwane są ze statystycznej karty wypadku przy pracy (Z-KW) – Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie statystycznej karty wypadku przy pracy (Dz.U. z dnia 22 grudnia 2004 r. Nr 269, poz. 2672). Wypadkami traktowanymi na równi z wypadkami przy pracy są wypadki w czasie trwania podróży służbowej; w związku z odbywaniem szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony albo w związku z przynależnością do obowiązkowej lub ochotniczej straży pożarnej działającej w zakładzie pracy lub przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające w zakładzie pracy organizacje, np. związkowe.

^{b)} klasyfikacja wypadków wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Spadek ogólnej liczby osób poszkodowanych spowodował, że wskaźnik częstości wypadków przy pracy^{c)} zmalał z 8,38 w 2004 r. do 7,99 w 2005 r., tj. o 4,6%. Nadal największa wypadkowość występowała w sekcjach: górnictwo – 15,82 (w 2004 r. – 16,35), przetwórstwo przemysłowe – 13,03 (w 2004 r. – 13,92), rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo – 12,51 (w 2004 r. – 12,71), budownictwo – 11,26 (w 2004 r. – 11,70) oraz ochrona zdrowia i pomoc społeczna – 10,67 (w 2004 r. – 11,28).

Wśród ogółu poszkodowanych w wypadkach przy pracy w 2005 r., odnotowano 162 osoby w wieku poniżej 18 lat (w 2004 r. – 169).

Wypadki w województwach

Rok 2005 przyniósł **zmniejszenie** liczby osób poszkodowanych we **wszystkich rodzajach wypadków** przy pracy w czterech województwach – łódzkim, małopolskim, podlaskim oraz pomorskim. Województwa: dolnośląskie, lubelskie, mazowieckie, warmińsko-mazurskie oraz wielkopolskie odnotowały **spadek liczby ofiar śmiertelnych**.

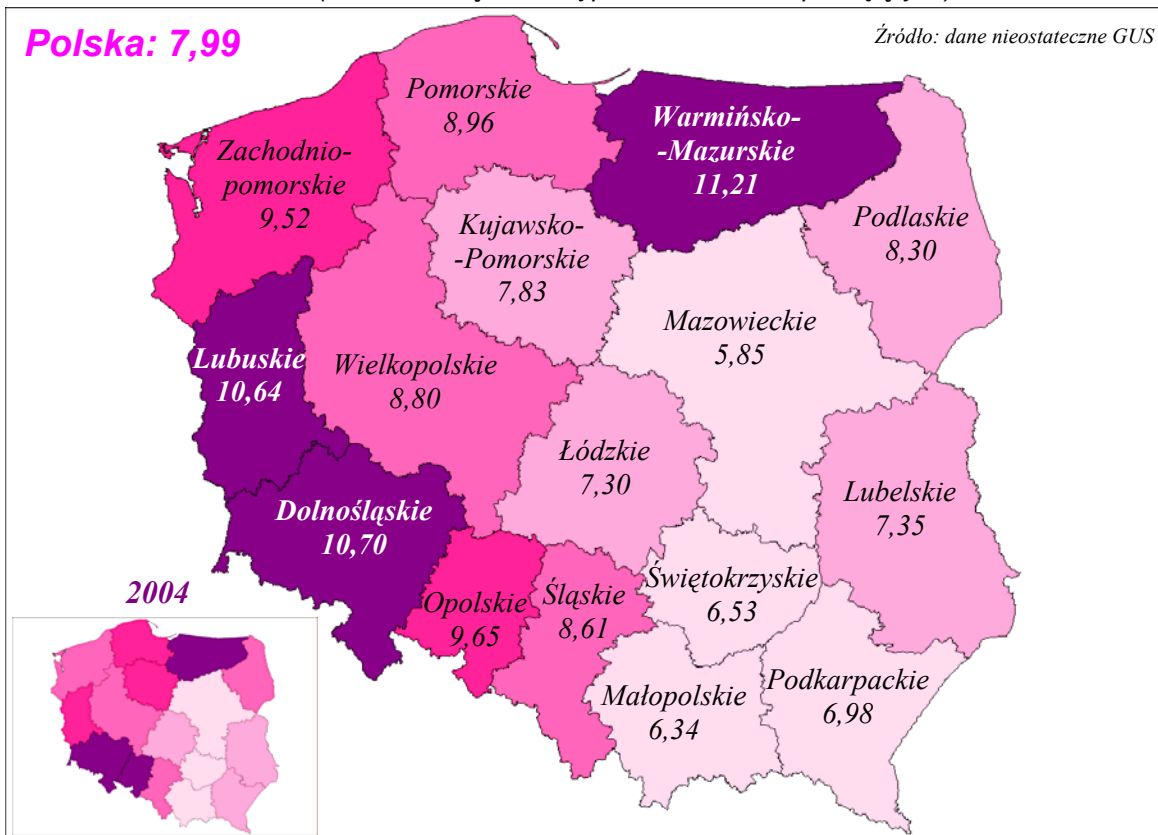
Wskaźnik częstości **wypadków śmiertelnych** w wybranych województwach kształtował się następująco:

- o dolnośląskie – wskaźnik częstości wypadków śmiertelnych spadł o 49,1% (o 22 osoby zmniejszyła się liczba ofiar śmiertelnych w porównaniu z 2004 r.),
- o pomorskie – spadek wskaźnika o 27,1% (tj. o 13 osób),
- o śląskie – wzrost wskaźnika o 13,3% (tj. o 9 osób),
- o zachodniopomorskie – wzrost wskaźnika o 42,5% (tj. o 9 osób).

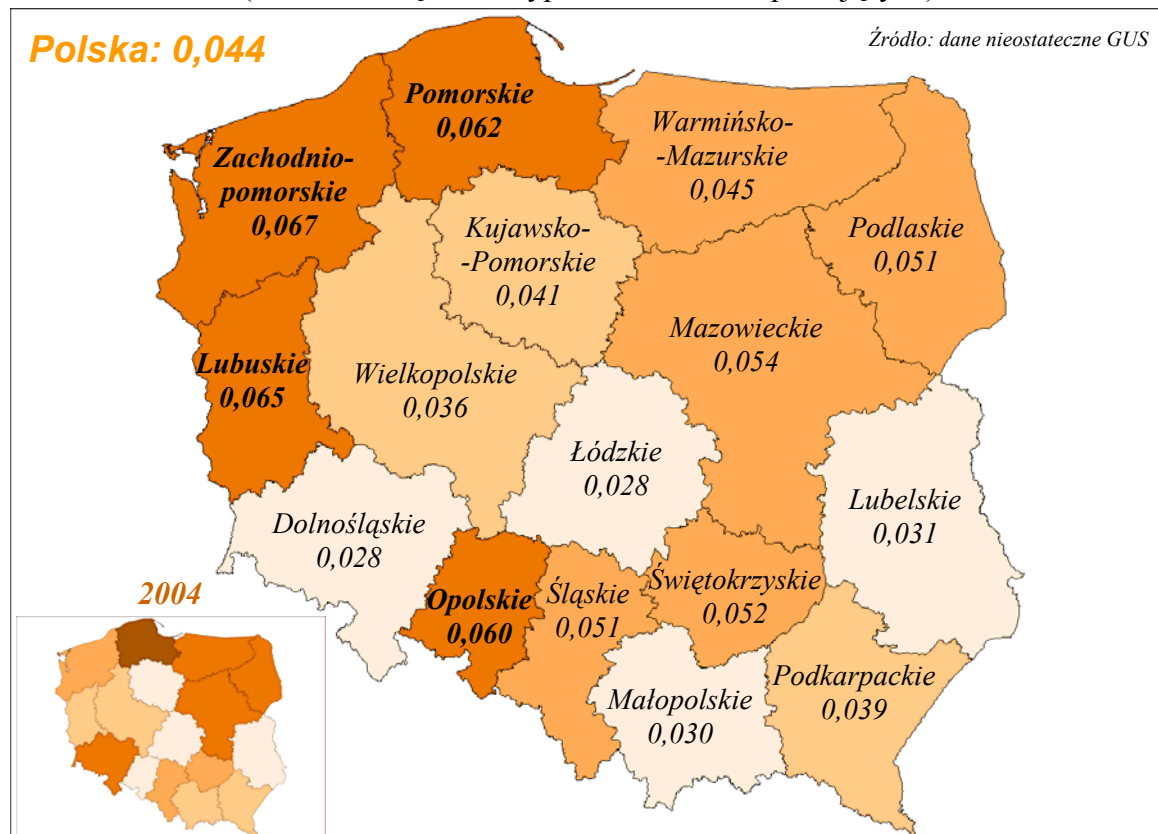
Dane statystyczne dot. wypadków przy pracy wg sekcji gospodarki narodowej oraz województw zawarte są w załącznikach nr 3 i 3a.

^{c)} jest to liczba osób poszkodowanych w wypadkach przypadających na 1 000 pracujących

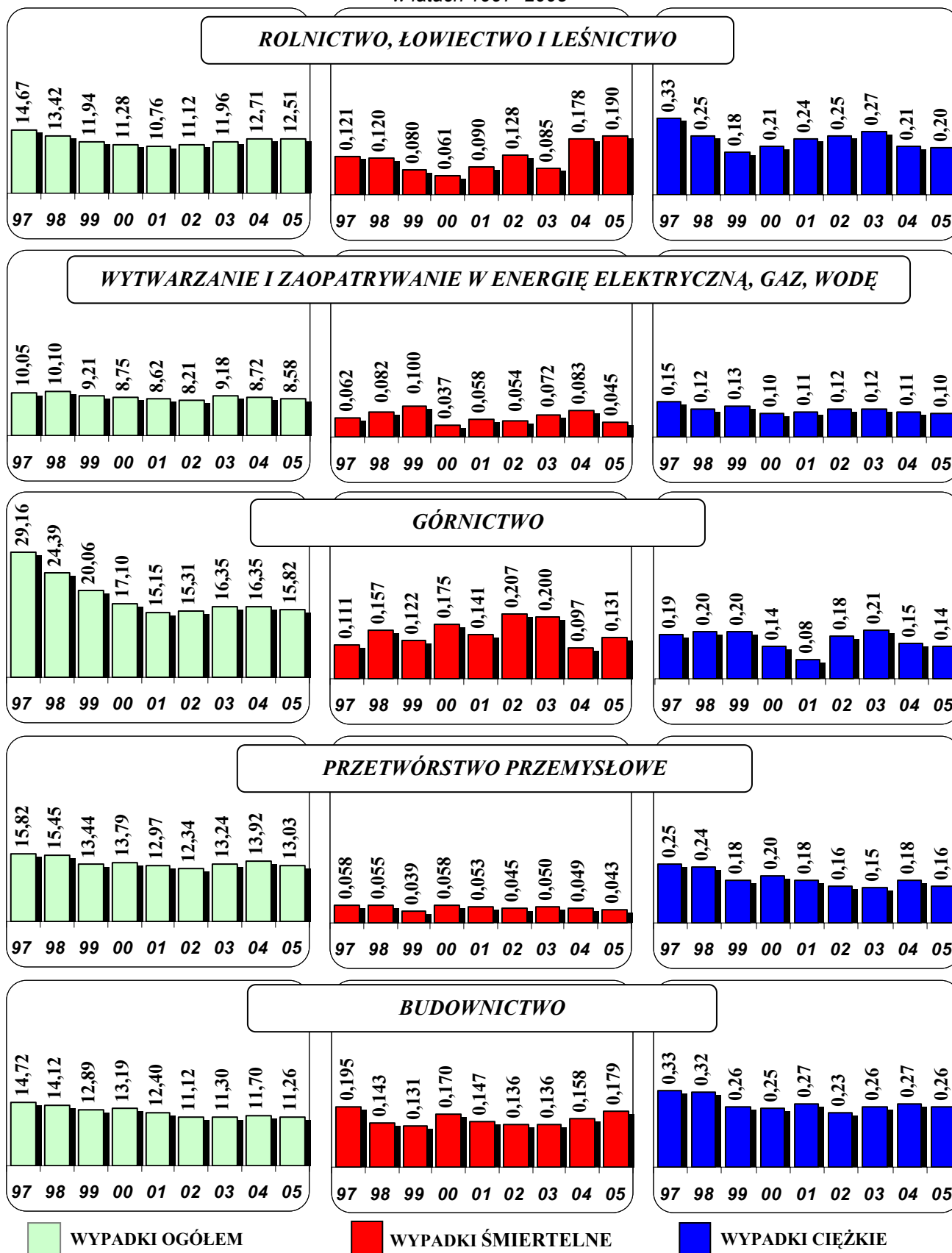
**Poszkodowani w wypadkach ogółem
wg województw w 2005 r.**
(wskaźnik częstości wypadków na 1 000 pracujących)

**Poszkodowani w wypadkach śmiertelnych
wg województw w 2005 r.**
(wskaźnik częstości wypadków na 1 000 pracujących)

Wypadki ogółem, śmiertelne i ciężkie
 wskaźnik wypadkowości na 1 000 pracujących w wybranych sekcjach gospodarki
 w latach 1997–2005*

* - lata 1997-1999 klasyfikacja gospodarki wg EKD, lata 2000-2005 wg PKD
 Źródło: dane GUS (2005 - nieostateczne)

2. Badanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy

W 2005 r. inspektorzy pracy zbadali okoliczności i przyczyny 2 515 wypadków przy pracy, wskutek których poszkodowane zostały 3 172 osoby, w tym 1 029 doznało ciężkich uszkodzeń ciała, a 549 poniosło śmierć.

Rok	Liczba zbadanych wypadków		Liczba poszkodowanych			
			ogółem	ze skutkiem śmiertelnym	ciężkie uszkodzenie ciała	lżejsze uszkodzenia ciała
2005	ogółem	2 515	3 172	549	1 029	1 594
	w tym: wypadki zbiorowe	413	1 070	76	129	865
2004	ogółem	2 766	3 469	547	1 050	1 872
	w tym: wypadki zbiorowe	420	1 123	72	127	924
2003	ogółem	2 466	3 163	564	1 033	1 566
	w tym: wypadki zbiorowe	458	1 176	95	171	910

Źródło: dane PIP

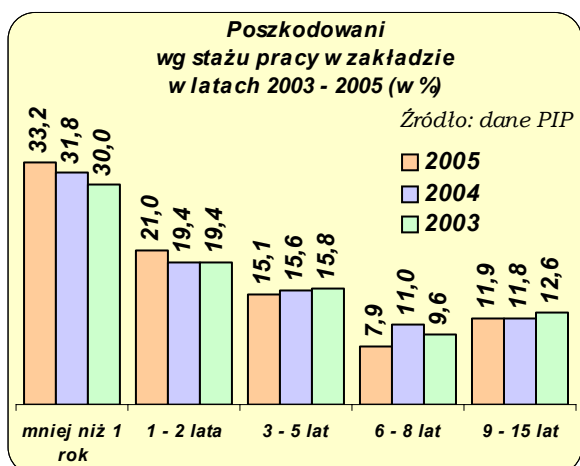
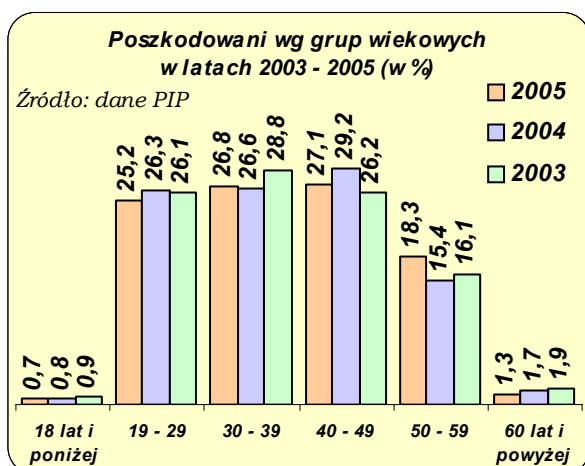
Oprócz wypadków, w których poszkodowani zostali pracownicy, inspektorzy PIP badali także wypadki przy pracy osób zatrudnionych na innej podstawie niż stosunek pracy (umowy agencyjne i umowy zlecenia) oraz osób samozatrudniających się. Informacje o tych wypadkach uzyskiwano najczęściej od organów nadzoru nad warunkami pracy, policji, prokuratury, kierownictw budów oraz za pośrednictwem mediów.

Liczba poszkodowanych w wypadkach badanych przez PIP w 2005 r. wg statusu zatrudnienia

Status zatrudnienia poszkodowanych w wypadkach przy pracy zbadanych przez PIP w 2005 r.	Liczba poszkodowanych			
	ogółem	ze skutkiem śmiertelnym	ciężkie uszkodzenie ciała	lżejsze uszkodzenie ciała
pracownicy	2941	475	957	1509
osoby pracujące na innej podstawie niż stosunek pracy	204	67	62	75
osoby samozatrudniające się	27	7	10	10

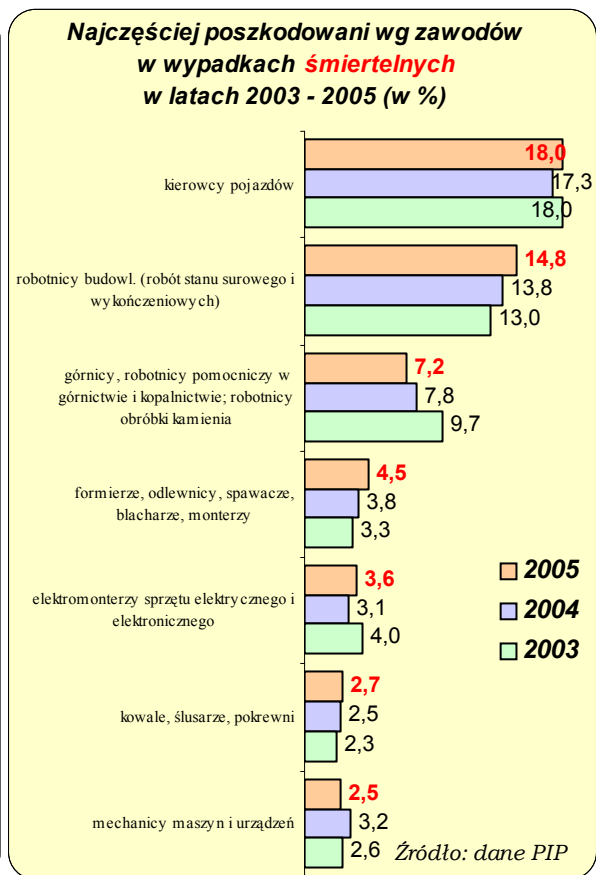
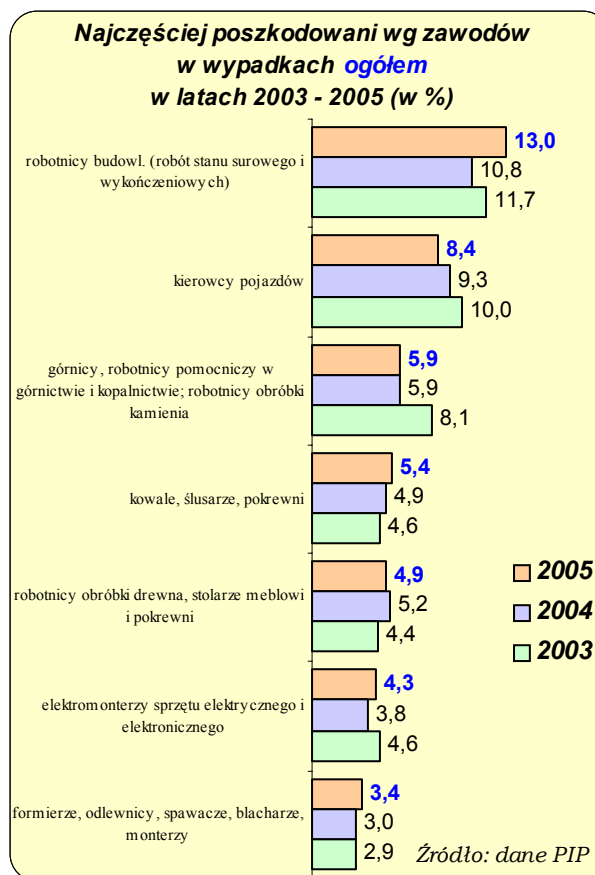
Źródło: dane PIP

Pracownicy poszkodowani w zbadanych przez inspektorów wypadkach zatrudnieni byli głównie w: przetwórstwie przemysłowym (33% liczby poszkodowanych pracowników), budownictwie (18%), handlu i naprawach (9%), transporcie i składowaniu (6%), obsłudze nieruchomości (6%) oraz ochronie zdrowia (6%). Natomiast zbadane przez PIP wypadki osób świadczących pracę na innej podstawie niż stosunek pracy oraz osób samozatrudniających się najczęściej miały miejsce w takich sekcjach gospodarki narodowej, jak: budownictwo (38% badanych wypadków), zakłady przetwórstwa przemysłowego (23%), obsługa nieruchomości (10%) oraz handel i naprawy (10%).

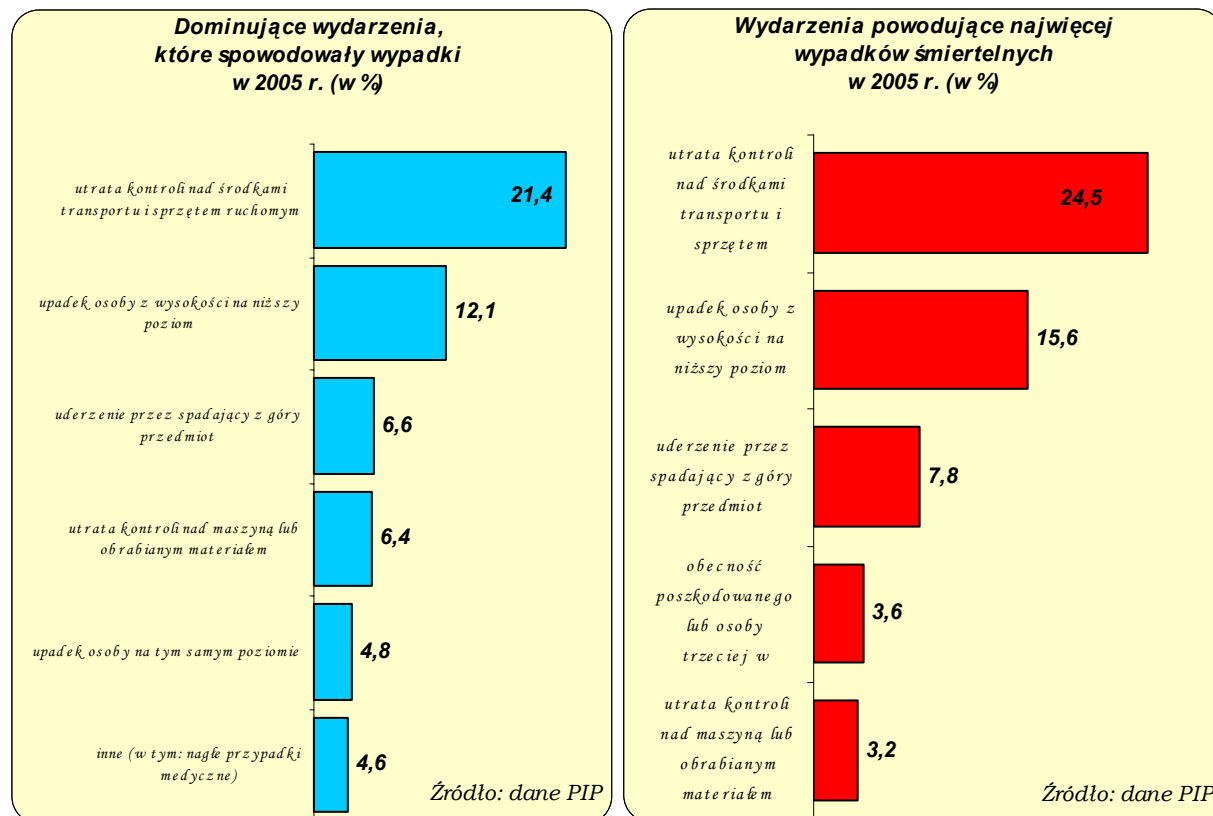

Nie zmieniła się w stosunku do poprzednich lat struktura wieku poszkodowanych w wypadkach przy pracy zgłoszonych do Państwowej Inspekcji Pracy; jednocześnie odnotowano dalszy wzrost odsetka poszkodowanych ze stażem pracy w zakładzie poniżej roku (ponad 33% poszkodowanych). Szczegółowe dane przedstawia rycina.

Podobnie jak w latach ubiegłych, **wypadkom przy pracy najczęściej ulegali robotnicy budowlani, kierowcy pojazdów oraz górnicy**. Wśród poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych dominującą grupą zawodową są kierowcy. Jednocześnie odnotowano dalszy wzrost odsetka robotników budowlanych wśród ofiar wypadków śmiertelnych.

Od 1 stycznia 2005 r. wprowadzono do statystyki krajowej i działalności Państwowej Inspekcji Pracy metodologię ESAW (European Statistic on Accidents at Work) umożliwiającą zbieranie i analizowanie danych o wypadkach przy pracy. Jej celem jest szczegółowa charakterystyka poszkodowanego, przedsiębiorstwa w którym wykonywana była praca oraz urazu wypadkowego, a także sekwencji wydarzeń, jakie doprowadziły do wypadku. Metodologia ma służyć trafniejszemu kształtowaniu polityki prewencyjnej dla całej wspólnoty i indywidualnych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Wydarzenie określane jako *utrata kontroli nad pojazdem drogowym* skutkowało wypadkami, w których poszkodowanych zostało 681 osób, w tym 135 poniosło śmierć, a 124 doznały ciężkich obrażeń ciała. Aż 67% poszkodowanych z tej grupy uczestniczyło w wypadkach zbiorowych.

Najwięcej przypadków *utrąty kontroli nad pojazdem drogowym* odnotowano w sekcjach: budownictwo – 15%, przetwórstwo przemysłowe – 14%, obsługa nieruchomości – 12%, handel i naprawa pojazdów – 11%, transport – 11%, ochrona zdrowia – 11%. Przyczyny związane z nieprawidłowym zachowaniem się osoby kierującej pojazdem drogowym (takie jak: zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem, niezachowanie szczególnej ostrożności) stanowiły 87% ogółu stwierdzonych przyczyn. Natomiast przyczyny organizacyjne (brak badań lekarskich, kwalifikacji zawodowych i szkoleń bhp, przeglądów pojazdów itp.) – 11%. Przyczyny techniczne związane ze stanem pojazdów to zaledwie 2% wszystkich. Na skalę wypadkowości na drogach wpływają różnego rodzaju czynniki, na które pracodawcy mogą oddziaływać w ograniczonym stopniu, głównie poprzez limitowanie czasu pracy kierowców, przestrzeganie terminów i zakresów profilaktycznych badań lekarskich oraz prowadzenie przeglądów stanu technicznego pojazdów. Należy podkreślić, że 293 poszkodowanych (tj. 43% ofiar wypadków spowodowanych utratą kontroli nad pojazdem drogowym) jechało pojazdem w charakterze pasażera i nie miało wpływu na zaistnienie zdarzenia.

Z powodu *upadku z wysokości* poszkodowanych zostało 388 osób, w tym 86 zmarło, a 170 doznało ciężkich obrażeń ciała. Większość z nich, tj. ponad 55%, to osoby wykonujące pracę w **budownictwie** (214 poszkodowanych, spośród których 54 poniosło śmierć, a 87 doznało ciężkich uszkodzeń ciała). Wśród nich najliczniejszą grupę zawodową stanowili zatrudnieni na stanowiskach pomocniczych w budownictwie ogólnym, monterzy instalacji i urządzeń sanitarnych oraz dekarze. Znaczące w skali wydarzeń powodujących wypadki na budowach było również uderzenie przez spadający z góry przedmiot lub narzędzie (83 poszkodowanych, w tym 20 śmiertelnie i 26 ciężko). Przyczyny wydarzeń prowadzących najczęściej do wypadków na placach budów są wciąż takie same

- niewłaściwa organizacja stanowiska pracy (20%), niedostateczne przygotowanie pracownika (16%), wady konstrukcyjne czynnika materialnego (17%) oraz brak nadzoru ze strony osób kierujących pracownikami (8%). Charakterystyczna jest również dla firm budowlanych duża liczba osób poszkodowanych w wypadkach drogowych zakwalifikowanych jako wypadki przy pracy. W zdarzeniach tego rodzaju poszkodowane zostały 103 osoby, w tym 21 poniosło śmierć, natomiast 18 doznało ciężkich obrażeń. Na ciągle niezadowolający poziom organizacji bezpieczeństwa pracy mają również wpływ ogólne czynniki rynku pracy, jak: duża zmienność frontu robót budowlanych, preferowanie wykonawców oferujących niskie koszty realizacji robót budowlanych, fluktuacja pracowników, niedostateczna liczba osób sprawujących bezpośredni nadzór.

W zakładach prowadzących działalność określoną wg PKD jako przetwórstwo przemysłowe, znaczną liczbą wypadków była konsekwencją utraty kontroli nad maszyną lub obrabianym materiałem (łącznie z niezamierzonym uruchomieniem maszyny) i często były to wypadki śmiertelne lub ciężkie. W 2005 r., w wypadkach zbadanych przez PIP, poszkodowanych z ww. powodu zostało 206 osób, w tym 18 poniosło śmierć, a 127 doznało ciężkich uszkodzeń ciała. Są to urazy prowadzące bardzo często do trwałej utraty zdolności do wykonywania pracy, zgodnej z kwalifikacjami zawodowymi. Do wypadków śmiertelnych dochodziło najczęściej przy maszynach i urządzeniach energetycznych (kotły parowe, sprężarki, zbiorniki z gazem) oraz przy użytkowaniu środków transportu wewnętrznego (przenośniki, dźwignice, wózki jezdniowe). Natomiast wypadki ciężkie najczęściej miały miejsce przy użytkowaniu obrabiarek do drewna (pilarek tarczowych i frezarek), ww. środków transportu wewnętrznego oraz maszyn do obróbki plastycznej metali (pras, walcarek). Wśród przyczyn technicznych (11% ogółu przyczyn ustalonych dla ww. grupy zdarzeń) dominowały: brak lub niewłaściwe urządzenia ochronne (np. osłony, zawory, ogrodzenia, blokady) oraz nieprawidłowa eksploatacja maszyn i urządzeń. Przyczyny organizacyjne (38%) to przede wszystkim tolerowanie przez nadzór odstępstw od zasad bezpiecznej pracy oraz niezabezpieczone stanowiska pracy.

Udział poszczególnych kategorii przyczyn wypadków przy pracy, badanych przez inspektorów pracy, był zbliżony do poziomu z lat 2003–2004: przyczyny **techniczne** stanowiły 12%, przyczyny **organizacyjne** – 38%, a przyczyny **ludzkie** – 50%.

Przyczyny techniczne to w szczególności:

- brak, niewłaściwy dobór lub zły stan techniczny urządzeń ochronnych (osłony zabezpieczające przed dostępem do stref niebezpiecznych, blokady napędu, urządzenia ograniczające wysięg elementów ruchomych itp.) – 31% w grupie przyczyn technicznych;
- niewystarczająca wytrzymałość czynnika materialnego – 10%;
- niewłaściwa stateczność czynnika materialnego (np. brak zamocowania maszyny do podłoża, niewłaściwe położenie środka ciężkości) – 8%;
- ukryte wady materiałowe czynnika materialnego – 6%;
- brak, niewłaściwy dobór lub zły stan techniczny urządzeń sygnalizujących powstawanie zagrożeń – 6%;
- wady konstrukcyjne czynnika materialnego – 5%.

Przyczyny organizacyjne:

- brak nadzoru nad pracownikami – 11% w grupie przyczyn organizacyjnych;
- brak lub niewłaściwe przeszkolenie pracowników w zakresie bezpieczeństwa pracy i ergonomii – 10%;
- tolerowanie przez nadzór odstępstw od zasad bezpiecznej pracy – 10%;
- brak lub niewłaściwe instrukcje bezpiecznej pracy, w tym dot. obsługi maszyn i urządzeń oraz prowadzonych procesów technologicznych – 10%;
- brak zabezpieczenia stanowisk pracy, w tym na wysokości i w wykopach – 6%;
- brak wymaganych uprawnień kwalifikacyjnych – 4%;
- niewłaściwa koordynacja prac zbiorowych (np. place budów) – 4%;
- brak odpowiednich dojazdów i przejść do stanowisk pracy – 4%;
- brak wyposażenia pracowników w wymagane środki ochrony indywidualnej lub niewłaściwie dobrane środki – 3%.

Przyczyny ludzkie:

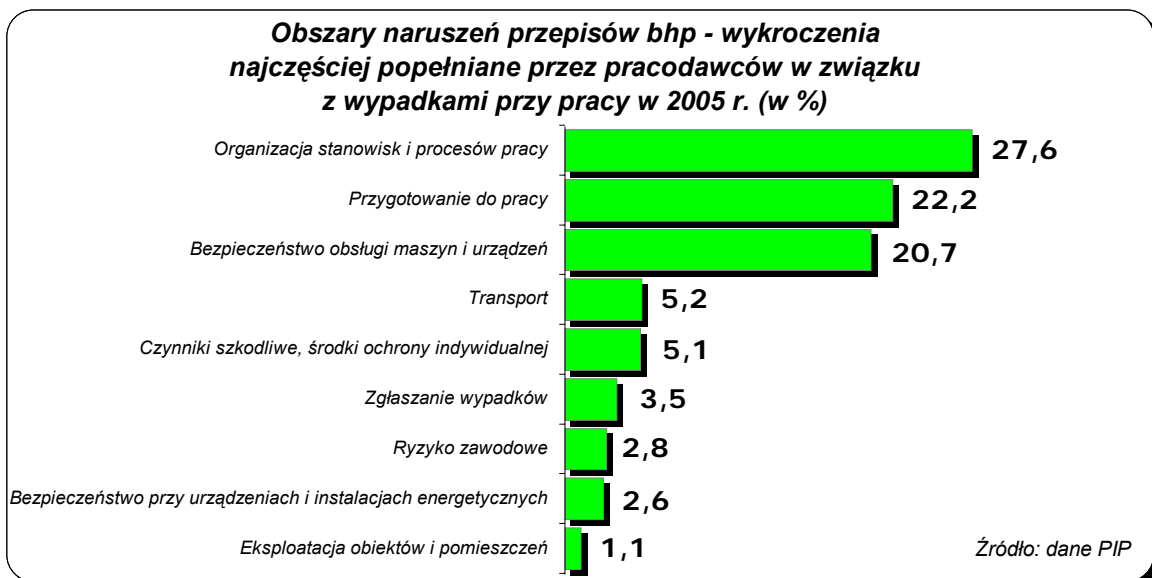
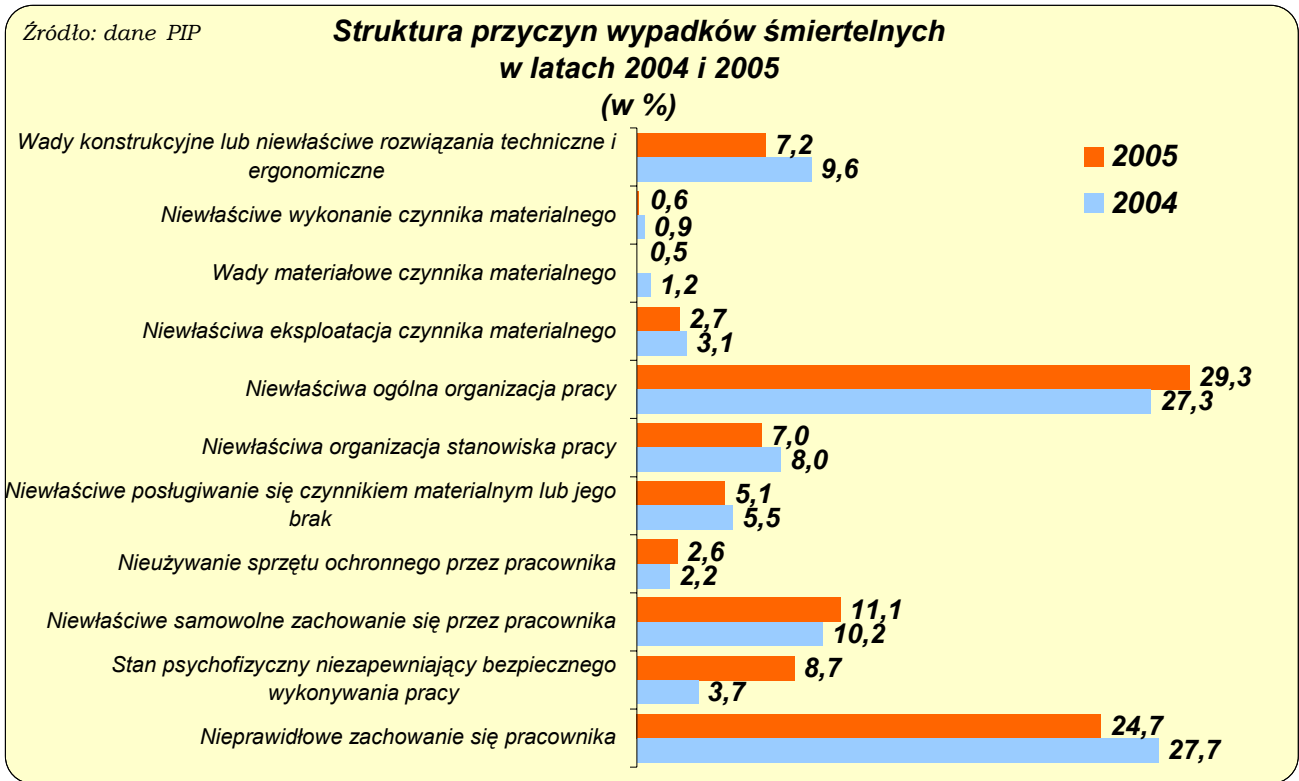
- nieprawidłowe zachowanie się pracownika, w tym: zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem – 17%, niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności – 11%, lekceważenie zagrożenia (brawura, ryzykanctwo) – 10%, nieznanostwo zagrożenia, przepisów i zasad bhp oraz brak doświadczenia - 7% (łącznie 45 % w grupie przyczyn ludzkich);
- niewłaściwe, samowolne, zachowanie się pracownika, w tym: przechodzenie, przejeżdżanie lub przebywanie w miejscach niedozwolonych; wejście, wjechanie w obszar zagrożony bez

upewnienia się, czy nie ma niebezpieczeństwa; wykonywanie czynności bez usunięcia zagrożenia (np. niewyłączenie maszyny, napięcia) – 12%;

- niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym (np. niewłaściwe uchwycenie narzędzi, wykonywanie pracy niewłaściwymi narzędziami) – 4 %;
- nieużywanie sprzętu ochronnego przez pracownika – 4 %.

Struktura przyczyn ustalonych w trakcie badania przez inspektorów pracy wypadków śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych wskazuje, że zasadnicze obszary nieprawidłowości prowadzące do tragicznych w skutkach zdarzeń, to:

- ✓ niewłaściwa ogólna organizacja pracy,
- ✓ brak lub niewłaściwe zabezpieczenia stanowisk pracy,
- ✓ dopuszczanie do pracy osób bez odpowiedniego przygotowania.

- W związku z ujawnionymi wykroczeniami inspektorzy pracy:
- ✓ nałożyli 938 mandatów karnych na łączną kwotę 897 470 zł,
 - ✓ do sądów grodzkich skierowali 148 wniosków o ukaranie (do chwili opracowania *Sprawozdania*, sądy rozstrzygnęły 118 wniosków i zasądziły grzywny na łączną kwotę 156 420 zł);
 - ✓ w 47 sprawach zawiadomili prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (do momentu opracowania *Sprawozdania*, w 6 przypadkach skierowane zostały akty oskarżenia do sądu, w 7 - nastąpiło umorzenie postępowania, a w przypadku 3 zawiadomień - odmowa wszczęcia postępowania).
- Inspektorzy wydali także ponad 3 tys. decyzji nakazujących usunięcie naruszeń przepisów bhp.

Obok czynności kontrolnych i stosowania środków prawnych Państwowa Inspekcja Pracy prowadziła szereg działań o charakterze **doradczo-edukacyjnym**. Pracodawcom i innym podmiotom przekazywano informacje o przyczynach wypadków przy pracy oraz niezbędnych środkach zapobiegawczych. W 2005 r. w ramach szeroko zakrojonych działań PIP zrealizowała:

- program prewencyjny dla małych i średnich przedsiębiorstw budowlanych, w ramach którego przygotowano dla pracodawców specjalne materiały informacyjno-szkoleniowe oraz udzielano im praktycznych porad.
- program informacyjny w zakresie dostosowania maszyn i urządzeń do minimalnych wymagań bezpieczeństwa i higieny pracy, skierowany głównie do pracodawców, a także służb bhp, społecznych inspektorów pracy i organizacji związkowych.

Wzorem lat ubiegłych, kontynuowano działalność wydawniczą dot. problematyki prewencji wypadkowej, z uwzględnieniem oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy. Na szczególne podkreślenie zasługuje uruchomienie w 2005 r. na stronie internetowej PIP obszernego serwisu *Wypadki przy pracy*. Zawiera on niezbędne dla pracodawców informacje o postępowaniu powypadkowym, objaśnienia do wypełniania karty statystycznej wypadku przy pracy, analizy okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy w poszczególnych branżach i sektorach, charakteryzujących się wysokimi wskaźnikami wypadkowości.

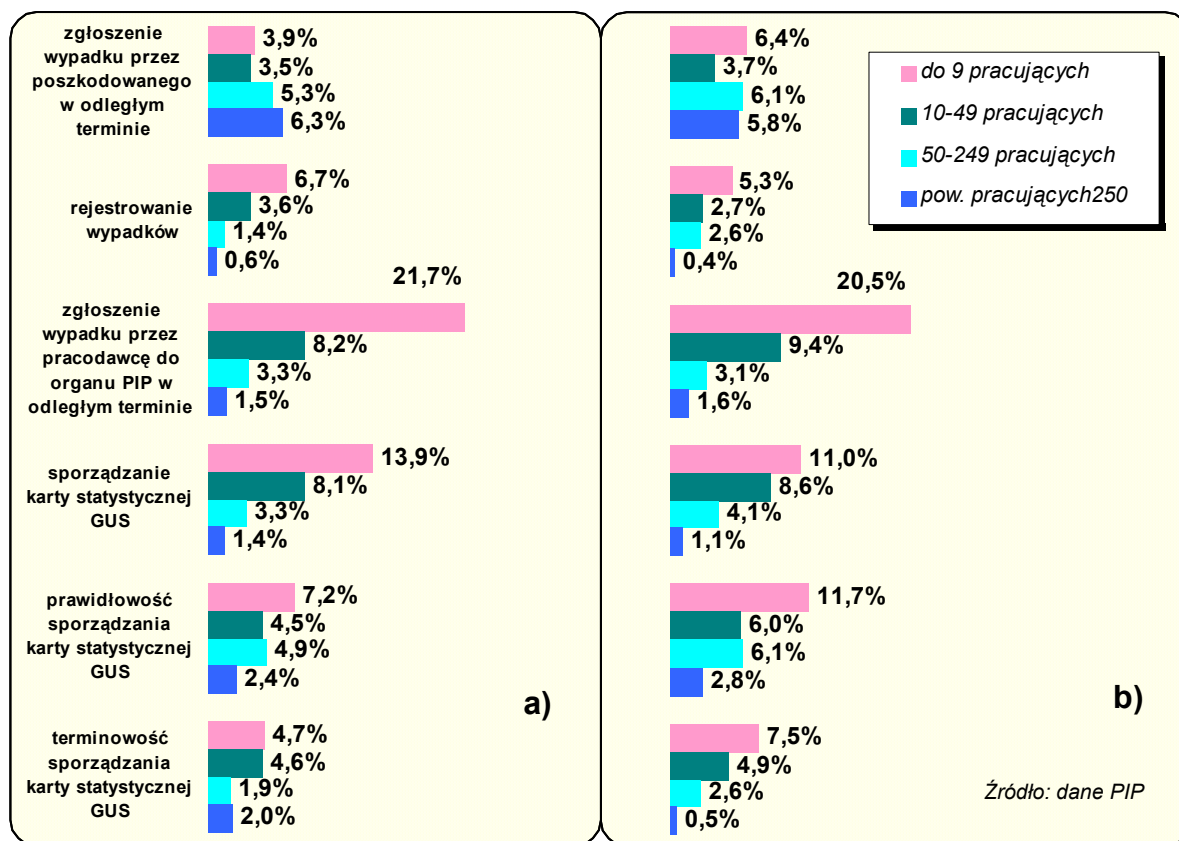
Wydatki polskich pracodawców na bezpieczeństwo i higienę pracy wciąż należą do najniższych w Europie. Według danych GUS, ulegają nawet dalszemu zmniejszeniu, co wiąże się głównie z koniecznością sprostania warunkom konkurencji. Jednocześnie szacunkowe koszty społeczne wypadków przy pracy (suma kosztów ponoszonych przez przedsiębiorstwo, poszkodowanego i jego rodzinę oraz całe społeczeństwo) nie mogą być, jak na razie, ekonomicznym argumentem na rzecz prewencji z powodu m.in. braku dostępu do odpowiednich danych statystycznych. Główny Urząd Statystyczny uwzględnił wniosek Głównego Inspektoratu Pracy z dnia 14.11. 2005 r., dotyczący zamieszczenia w publikacji rocznej „Wypadki przy pracy w 2005 r.” informacji o szacunkowych stratach materialnych ponoszonych przez przedsiębiorstwa z tytułu wypadków przy pracy. W 2005 r. w zakładach znajdujących się na terenie Okręgowego Inspektoratu Pracy w Białymstoku, w których odnotowano zwiększoną wypadkowość (w tym w szpitalach), monitorowano koszty wypadków przy pracy, by uświadomić pracodawcom skalę obciążeń finansowych. Ważnych argumentów ekonomicznych dla promowania prewencji wypadkowej dostarcza także udział PIP w sprawdzaniu poprawności i korygowaniu danych, składanych przez pracodawców do ZUS, niezbędnych do ustalenia indywidualnej składki wypadkowej. Zarówno ww. badanie kosztów wypadków, jak i inne działania prewencyjne PIP spotkały się z dużym zainteresowaniem pracodawców - nie tylko z firm, w których były prowadzone. Inspekcja pracy będzie kontynuować tę działalność w latach następnych.

Aby działania PIP w obszarze prewencji były skuteczne, muszą być stale modyfikowane i dostosowywane do zmieniających się uwarunkowań. Niezwykle istotne jest wdrożenie nowej metodyki analizy informacji uzyskiwanych w wyniku badania okoliczności i przyczyn wypadków, pozwalającej skoncentrować działania prewencyjne na najważniejszych problemach, dotyczących dominujących zagrożeń (np. upadki z wysokości w budownictwie, niewłaściwe użytkowanie maszyn w działalności produkcyjnej, wypadki drogowe w sektorze usług itp.) oraz nowych tendencjach związanych ze zmianami na rynku pracy (np. wzrost ryzyka wypadkowego dla młodych pracowników z krótkim stażem pracy, wypadki *samoatrudniających się*). W latach następnych, kontynuując działania prewencyjne, Państwowa Inspekcja Pracy będzie dążyć do objęcia nimi jeszcze większej liczby adresatów. Podejmowane będą również nowe przedsięwzięcia z udziałem kluczowych dla

bezpieczeństwa i ochrony zdrowia instytucji, partnerów społecznych oraz władz lokalnych (ukierunkowane przede wszystkim na ochronę młodych pracowników o krótkim stażu pracy).

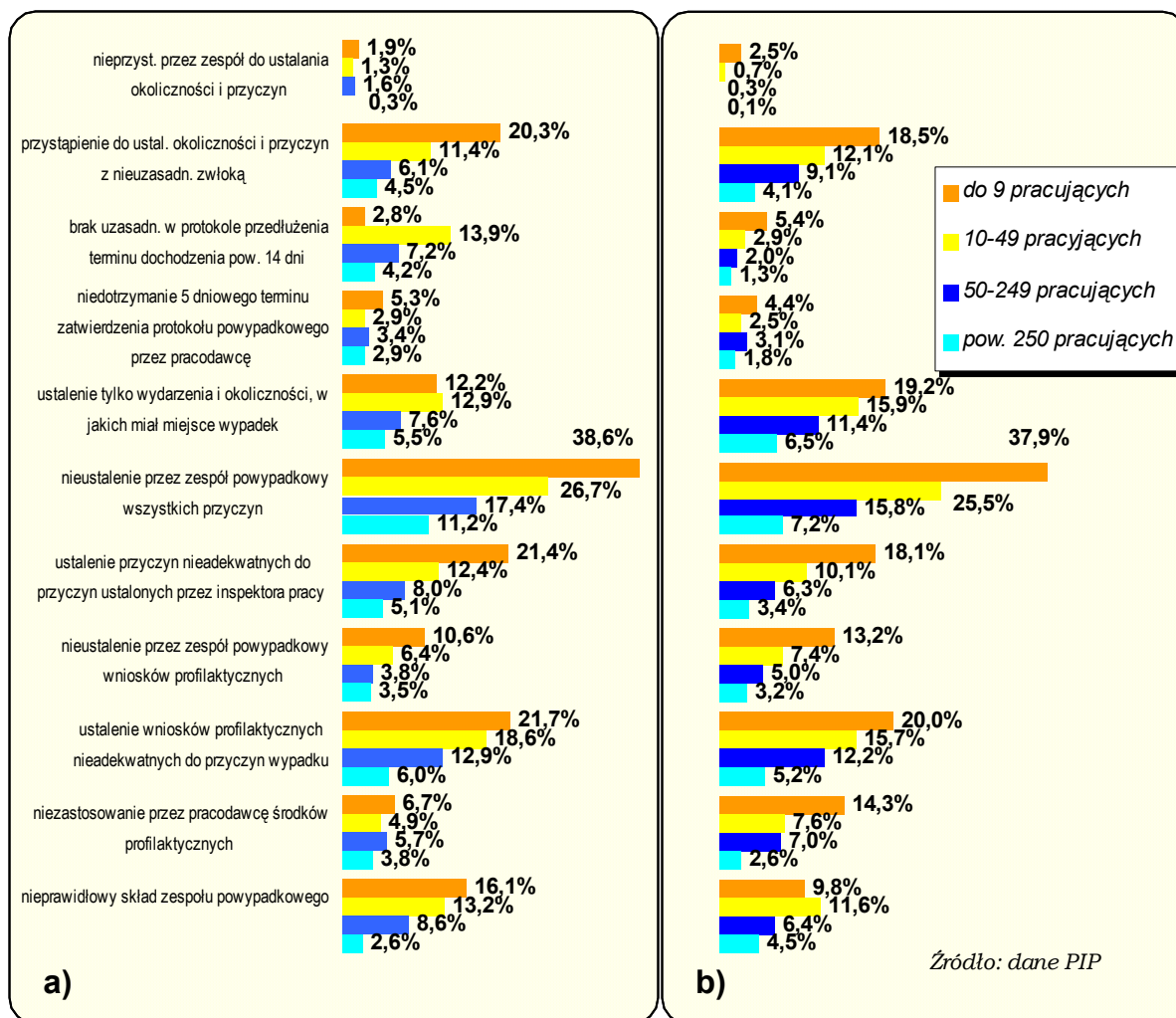
W 2005 r. kontynuowano kontrole przestrzegania przez pracodawców przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.07.1998 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz sposobu ich dokumentowania, a także zakresu informacji zamieszczanych w rejestrze wypadków przy pracy. Ocenie poddano 7 595 dokumentacji powypadkowych u 2 076 pracodawców, zatrudniających łącznie 646 tys. pracowników.

Wyniki kontroli wskazują, że skala nieprawidłowości w zakresie rejestracji i zgłaszania wypadków przy pracy utrzymuje się na poziomie zbliżonym do 2004 r. Najwięcej uchybień dot. zawiadamiania o wypadkach organów inspekcji pracy i sporządzania karty statystycznej GUS stwierdzono w mikroprzedsiębiorstwach, czyli zakładach zatrudniających do 9 pracowników (rys. 1). Zdaniem inspektorów pracy, jest to skutek braku odpowiedniego przygotowania, a w niektórych przypadkach także lekceważenia obowiązków przez osoby zajmujące się sprawami bhp w małych zakładach.

Rys. 1. Struktura nieprawidłowości przy rejestracji i zgłaszaniu wypadków przy pracy wg wielkości zakładów w latach 2004 i 2005: a) 2005 r., b) 2004 r.

W okresie sprawozdawczym, podobnie jak w poprzednich latach, inspektorzy pracy ujawnili także wiele nieprawidłowości przy prowadzeniu postępowania powypadkowego, a zwłaszcza: ograniczanie ustaleń tylko do opisu rodzaju i okoliczności zdarzenia, wykazywanie jedynie części przyczyn (zwykle dot. nieprawidłowości w zachowaniu poszkodowanych) oraz częste zgłaszanie wniosków profilaktycznych o charakterze tylko formalnym, niemających istotnego wpływu na stan bezpieczeństwa pracy. Najwięcej uchybień w tym obszarze odnotowano w mikroprzedsiębiorstwach, a także w zakładach o liczbie pracujących 10–49 (rys. 2).

Rys. 2. Struktura nieprawidłowości w ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy w latach: 2004 i 2005: a) 2005 r., b) 2004 r.

Jak podkreślają inspektorzy pracy, członkowie zakładowych zespołów prowadzących dochodzenia powypadkowe, niejednokrotnie nie są zainteresowani ujawnieniem wszystkich przyczyn i okoliczności zdarzenia (w szczególności takich, które obciążąłyby ich przełożonych), a także zgłaszaniem propozycji rozwiązań zobowiązujących pracodawców do znacznych nakładów finansowych na poprawę bezpieczeństwa pracy. Dochodzenie powypadkowe, zwłaszcza w małych zakładach, często jest tylko formalnością, która sprowadza się do zebrania dowodów w celu ustalenia uprawnień osób do świadczeń odszkodowawczych.

Działaniom kontrolno-nadzorczym Państwowej Inspekcji Pracy w 2005 r. towarzyszyła kampania promocyjno- informacyjna, w ramach której:

- skierowano do pracodawców i ich zrzeszeń oraz organizacji związkowych pisma w sprawie zaistniałych zdarzeń wypadkowych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na kwestię prawidłowego doboru środków zapobiegawczych;
- upowszechniano, za pośrednictwem mediów zarówno o zasięgu ogólnopolskim, jak i lokalnym (telewizja, radio, prasa itp.) - informacje i materiały dot. problematyki wypadkowości w poszczególnych sekcjach gospodarki i zawodach;
- organizowano dla zainteresowanych środowisk (pracodawców, służby bhp, społecznych inspektorów pracy itp.) seminaria, narady oraz szkolenia poświęcone problematyce dochodzeń powypadkowych;
- udzielano zainteresowanym reprezentującym różne środowiska (pracodawcy, związkowcy, służby bhp itp.) porad dotyczących: kwalifikacji prawnej zdarzeń wypadkowych, technik

dochodzenia powypadkowego, rodzaju i zasad przyznawania poszkodowanym w wypadkach przy pracy świadczeń odszkodowawczych itp.;

- upowszechniano na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Pracy i okręgowych inspektoratów pracy materiały dot. wypadków przy pracy, w tym przepisy, wzory dokumentów stosowanych w dochodzeniu powypadkowym – dla pracodawców i służb bhp.

Analiza ustaleń inspektorów oraz treści skarg i zapytań kierowanych do PIP potwierdzają potrzebę kontynuacji kontroli ukierunkowanych na egzekwowanie przestrzegania postanowień *rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.07.1998 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz sposobu ich dokumentowania, a także zakresu informacji zamieszczanych w rejestrze wypadków przy pracy.*

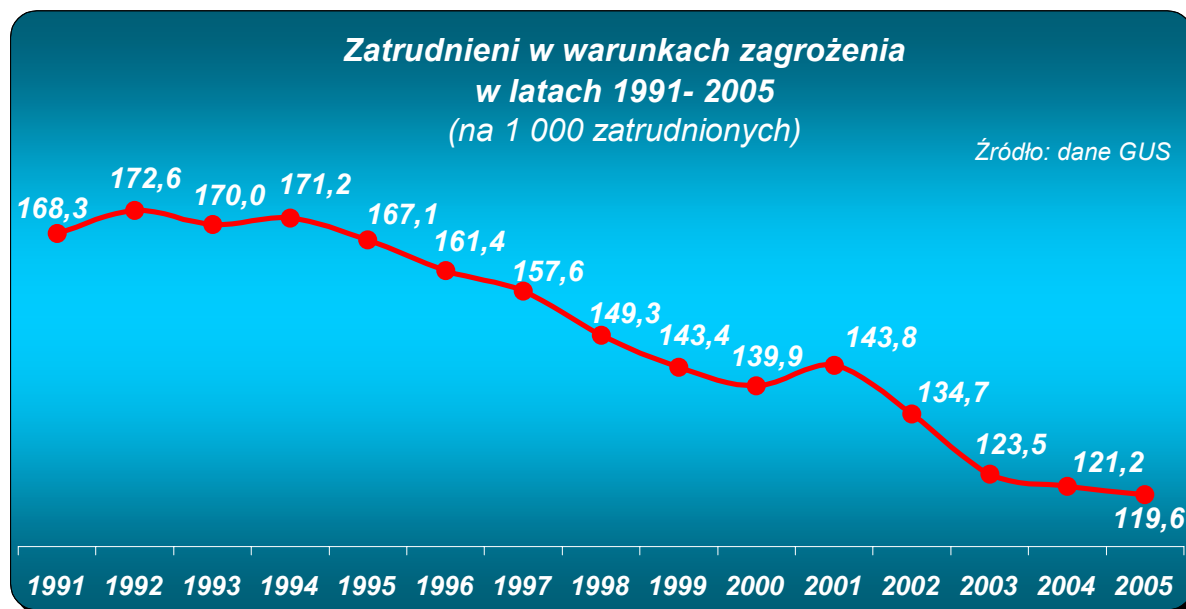
Równolegle prowadzona będzie - we współpracy z mediami, organizacjami pracodawców, związkami zawodowymi oraz stowarzyszeniami służb bhp - działalność promocyjno-informacyjna na rzecz poprawy jakości dochodzeń powypadkowych. Inspekcja pracy będzie rozwijać sieć poradnictwa prawnego i technicznego w zakresie prewencji wypadkowej oraz upowszechniać specjalnie opracowane wydawnictwa nt. postępowania powypadkowego. Publikacje te będą uwzględniały przede wszystkim potrzeby pracodawców i osób prowadzących sprawy z zakresu bhp w małych zakładach (tj. o zatrudnieniu do 50 osób), w tym w mikroprzedsiębiorstwach.

Załącznik nr 4

3. Zatrudnieni w warunkach zagrożenia

Rokrocznie Główny Urząd Statystyczny analizuje warunki pracy w zakładach zatrudniających 10 i więcej osób. W 2005 r. badanie objęło 60,8 tys. zakładów, które zatrudniały łącznie 4 819,2 tys. osób, tj. 45,6%^{a)} ogółu pracujących w gospodarce narodowej (bez rolnictwa indywidualnego). Wśród wymienionej grupy, **576,5 tys. osób**^{b)} (tj. 12% ogółu zatrudnionych w zbadanych jednostkach) **pracowało w warunkach zagrożenia** (w 2004 r. – 577,2 tys. osób, tj. 12,1%).

Wskaźnik zagrożenia dla zdrowia pracowników mierzony *liczbą zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1 000 zatrudnionych* zmniejszył się do poziomu 119,6 (spadek o 1,3% w stosunku do 2004 r.) i osiągnął **najniższą wartość od kilkunastu lat.**

^{a)} obliczenia na podstawie przeciętnej liczby pracujących w 2005 r.

^{b)} liczonych tylko raz w grupie czynnika przeważającego, tzn. zagrożenia środowiskiem pracy, uciążliwością pracy lub czynnikami mechanicznymi

Nadal najwięcej osób zatrudnionych było w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy - 339,3 tys. osób (w 2004 r. - 341,2 tys.).

Najwyższe wartości wskaźnika zagrożenia dla zdrowia występowały w dalszym ciągu w górnictwie^{d)} – 426,8 na 1 000 zatrudnionych (w 2004 r. – 417,1) oraz transporcie lotniczym – 347,4 (w 2004 r. - 372,4).

Podobnie jak w latach poprzednich, w sekcji przetwórstwo przemysłowe następujące działy odnotowały wysoki poziom ww. wskaźnika: produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny^{e)} – 366,6 (w 2004 r. – 374,9), produkcja metali – 281,1 (276,2) oraz produkcja pozostałego sprzętu transportowego – 274,2 (w 2004 r. - 281,4).

Terytorialna struktura zagrożeń czynnikami szkodliwymi dla zdrowia od lat nie ulega zasadniczym zmianom. Najtrudniejsze warunki pracy występują nadal w województwie śląskim, gdzie co piąta osoba jest narażona na pogorszenie stanu zdrowia. Najmniej szkodliwe dla zdrowia warunki pracy odnotowuje się w województwie mazowieckim (co 16 osoba zatrudniona w warunkach zagrożenia dla zdrowia) oraz w woj. łódzkim i podlaskim (co 13).

Załącznik nr 5

^{c)} jest to suma działających na pracownika szkodliwych czynników; osoba liczona jest tyle razy, na ile czynników szkodliwych jest narażona

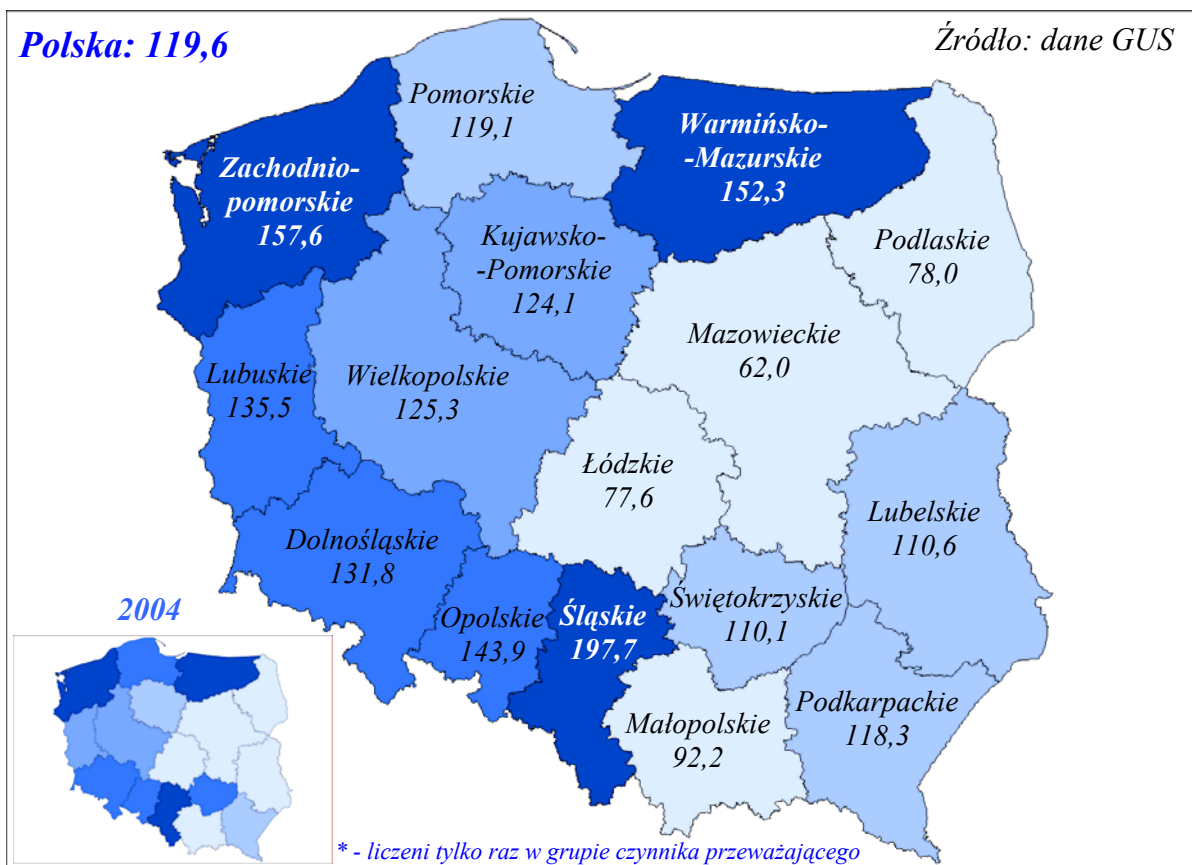
^{d)} klasyfikacja gospodarki narodowej według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)

^{e)} skrócona nazwa działu gospodarki narodowej

**Zatrudnieni* w warunkach zagrożenia
wg województw w 2005 r.
(wskaźnik na 1 000 zatrudnionych)**

Polska: 119,6

Źródło: dane GUS

W 2005 r. zlikwidowano lub ograniczono następującą liczbę osobozagrożeń: 151 tys. związanych z czynnikami środowiska pracy, 31,6 tys. - z uciążliwością pracy oraz 15,5 tys. - z obsługą maszyn szczególnie niebezpiecznych (m.in. pilarek tarczowych, pilarek taśmowych, strugarek, frezarek dolnowrzecionowych, pras oraz innych maszyn i urządzeń). Jednocześnie stwierdzono 89,2 tys. osobozagrożeń nowo powstałych lub ujawnionych w środowisku pracy, a także 22,7 tys. związanych z uciążliwością pracy oraz 14,2 tys. - z maszynami szczególnie niebezpiecznymi.

4. Choroby zawodowe

Według danych Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, w 2005 r. odnotowano w Polsce 3 249 przypadków chorób zawodowych, tj. o 541 (14,3 %) mniej niż rok wcześniej.

Współczynnik zachorowalności na choroby zawodowe (liczba chorób zawodowych na 100 tys. zatrudnionych) utrzymał tendencję spadkową i wyniósł 34,8 (w 2004 r. – 41,0). Jest to **najniższa wartość współczynnika od kilkunastu lat.**

Podobnie jak w latach poprzednich - nastąpił spadek liczby **przewlekłych chorób narządu głosu spowodowanych nadmiernym wysiłkiem głosowym** - o 200 przypadków (tj. 22,7%) oraz **ubytku słuchu** - o 168 przypadków (tj. 33,2%). Odnotowano także o 82 przypadki (tj. 10,9%) mniej **pylic płuc**, a o 56 przypadków (tj. 43,1%) zmalała liczba **chorób opłucnej i osierdzia wywołanych pyłem azbestu**.

Największy wzrost zachorowań wystąpił wśród chorób **zakaźnych lub pasożytniczych** – o 74 przypadki (tj. 13,7%).

Nadal największa zapadalność na choroby zawodowe (pomimo spadku zachorowań) dotyczy **chorób narządu głosu spowodowanych nadmiernym wysiłkiem głosowym** – 21,0% w ogólnej liczbie chorób (w 2004 r. – 23,2%); w następnej kolejności: **pylic płuc** – 20,7% (19,9%), **chorób zakaźnych lub pasożytniczych albo ich następstw** – 18,9 (14,3%) oraz **obustronnego trwałego ubytku słuchu typu ślimakowego** – 10,4% (13,3%).

Spośród sekcji i działów gospodarki narodowej, najwyższą zapadalność na choroby zawodowe odnotowano w **leśnictwie, włączając działalność usługową^{a)}** – 662,8 (w 2004 r. – 525,3); **górnictwie** – 281,7 (328,9) - w tym: **górnictwie węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywaniu torfu** – 325,2 (380,1); **rolnictwie i łowiectwie, włączając działalność usługową** – 177,5 (173,4) oraz **produkcji metali** – 174,9 (181,1).

^{a)} klasyfikacja gospodarki narodowej według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)

Struktura najczęściej występujących chorób zawodowych w wybranych sekcjach i działach gospodarki narodowej w 2005 r.					
<i>Wyszczególnienie (sekcja, dział)</i>	<i>pylice płuc</i>	<i>trwały ubytek słuchu</i>	<i>choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa</i>	<i>zespół wibracyjny</i>	<i>przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane wysiłkiem głosowym</i>
<i>rolnictwo, łowiectwo, włączając działalność usługową</i>	0,5%	6,1%	72,8%	0,5%	0,0%
<i>leśnictwo, włączając działalność usługową</i>	0,0%	3,3%	87,3	7,8%	0,0%
górnictwo	74,6%	13,5%	0,0%	6,8%	0,0%
<i>w tym: górnictwo węgla kamiennego i brunatnego (lignitu); wydobywanie torfu</i>	77,2%	12,1%	0,0%	6,1%	0,0%
<i>produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych</i>	41,2%	5,3%	0,0%	1,6%	0,0%
<i>produkcja metali</i>	37,4%	20,9%	0,0%	8,7%	6,1%
<i>produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana</i>	22,9%	37,3%	0,0%	4,8%	0,0%
<i>produkcja pozostałego sprzętu transportowego</i>	14,0%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%
budownictwo	32,7%	23,1%	1,4%	8,8%	0,0%
<i>transport lądowy; transport rurociągowy</i>	12,5%	37,5%	0,0%	12,5%	0,0%
edukacja	0,2%	0,3%	0,8%	0,0%	96,8%
ochrona zdrowia i opieka społeczna	0,0%	0,0%	64,6%	0,8%	7,9%

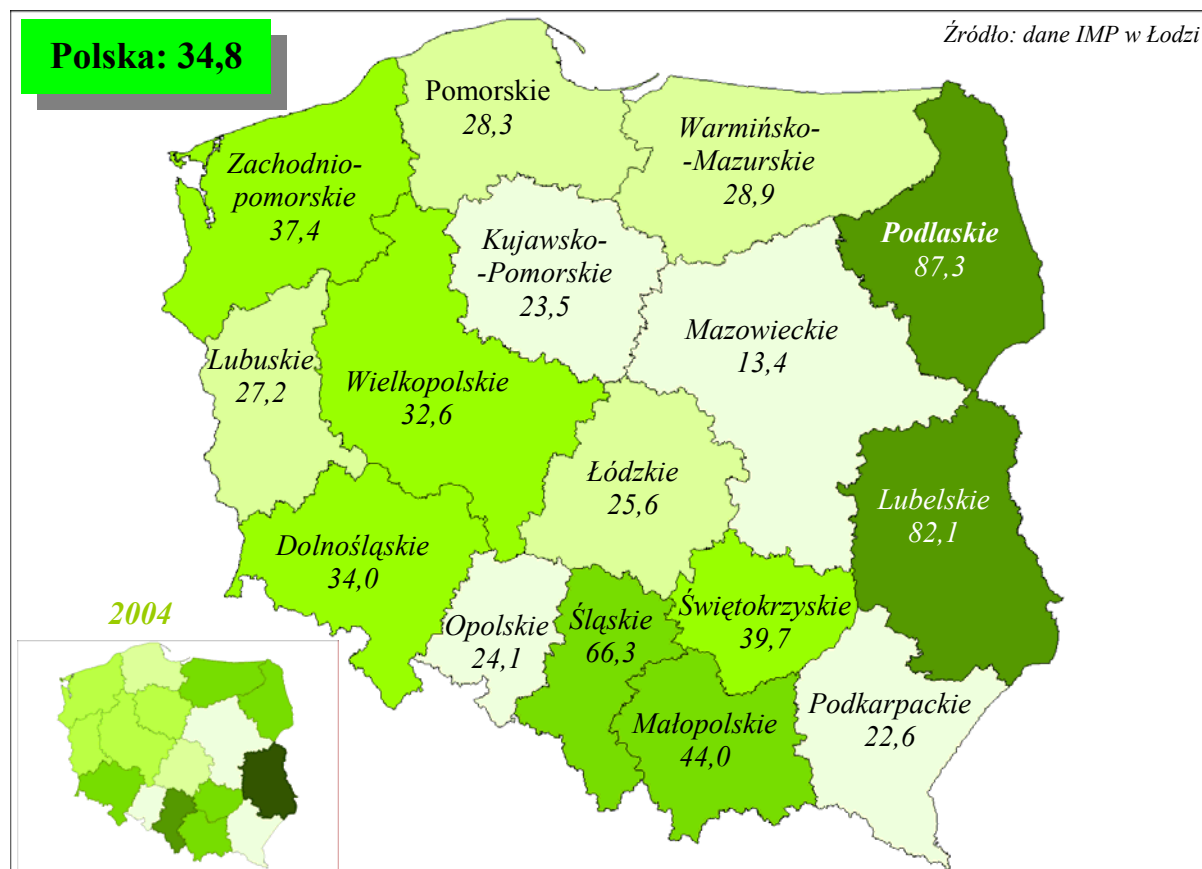
Zróźnicowanie terytorialne zapadalności na choroby zawodowe

Dominującymi obecnie chorobami zawodowymi są następujące schorzenia: *przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym* (dotyczą one w większości nauczycieli) oraz *choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa* (występujące głównie wśród pracowników służby zdrowia, rolników i leśników).

W 2005 r. **najwyższy** współczynnik zapadalności na choroby zawodowe odnotowano w województwach: *podlaskim* – 87,3 (w 2004 r. - 62,6), *lubelskim* – 82,1 (122,0), *śląskim* – 66,3 (85,6), *małopolskim* 44,0 (48,8), *świętokrzyskim* – 39,7 (40,9), *zachodniopomorskim* – 37,4 (35,2), *dolnośląskim* – 34,0 (47,2) i *wielkopolskim* – 32,6 (39,1). **Najniższy** współczynnik zachorowalności wystąpił w województwie mazowieckim – 13,4 (11,7).

W województwach o największym współczynniku zapadalności najczęstszymi jednostkami chorobowymi były: w **podlaskim** – *choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu*, **lubelskim** - *przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze*; **śląskim** – *pylice, uszkodzenia słuchu*; **małopolskim** – *przewlekłe choroby narządu głosu, pylice*; **świętokrzyskim** – *choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc*; **zachodniopomorskim** – *choroby zakaźne lub pasożytnicze, zatrucia*; **dolnośląskim** – *pylice, przewlekłe choroby narządu głosu i wielkopolskim – *przewlekłe choroby narządu głosu, uszkodzenia słuchu*.*

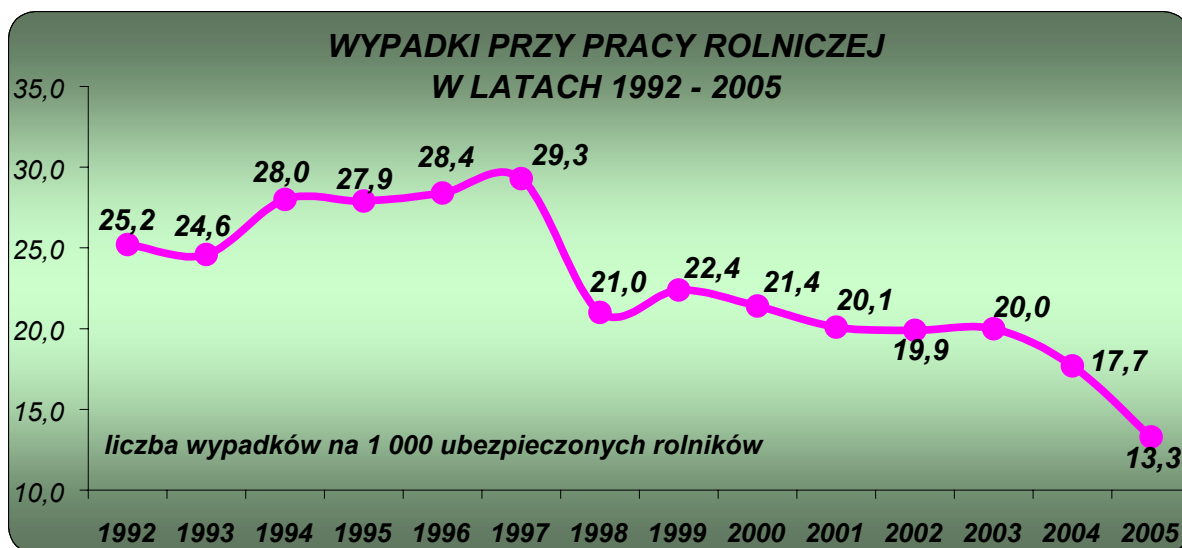
**Liczba chorób zawodowych
wg województw
w 2005 r.
(na 100 tys. zatrudnionych)**

Szczegółowe dane statystyczne dot. chorób zawodowych – wg jednostek chorobowych zawiera załącznik nr 6

5. Wypadki przy pracy i choroby zawodowe w rolnictwie indywidualnym

Według danych Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w 2005 r. rolnicy zgłosili do placówek terenowych i oddziałów regionalnych KRUS 33 556 zdarzeń wypadkowych, tj. o 8 504 (o 20,2%) mniej niż w roku 2004. **Za wypadki przy pracy rolniczej uznano 31 394 zdarzenia**, tj. o 9 780 (o 23,8%) mniej niż rok wcześniej. Wypłacono odszkodowania w związku z 20 869 wypadkami (w 2004 - 28 033). Wskaźnik wypadkowości wśród rolników mierzony liczbą poszkodowanych na 1 000 ubezpieczonych rolników zmniejszył się w 2005 r. do poziomu 13,3 i osiągnął najniższą wartość od kilkunastu lat. **Mimo stopniowego spadku wskaźnika, nadal jest on znacznie wyższy od wskaźnika wypadkowości dla kraju; wypadki w rolnictwie zdarzają się blisko 2-krotnie częściej niż w pozostałych gałęziach gospodarki.**

W roku sprawozdawczym odnotowano także zmniejszenie - o 26% - liczby wypadków śmiertelnych (z 173 ofiar w 2004 r. do 128 w 2005 r.); wskaźnik wypadkowości tych zdarzeń wyniósł 0,08 (w 2004 r. - 0,11). Najwięcej rolników poniosło śmierć wskutek *przejechania, uderzenia lub pochwylenia przez środki transportu w ruchu* (44,5% ogółu wypadków śmiertelnych), a także *nagłych zachorowań* - 14,0% oraz *upadków z wysokości (np. z drabin, dachów)* - 10,2%.

Wśród powtarzających się przyczyn wypadków należy wskazać:

- nieodpowiednią organizację pracy i nieprzestrzeganie zasad bhp;
- niestosowanie ochrony osobistych, odzieży i obuwia roboczego;
- użytkowanie maszyn, urządzeń i narzędzi niespełniających wymogów bezpieczeństwa oraz stosowanie przestarzałych technologii produkcji;
- wykonywanie pracy pod wpływem alkoholu.

Największą liczbę wypadków przy pracy rolniczej odnotowano w następujących województwach: warmińsko-mazurskim - 19,6 na 1 000 zatrudnionych; kujawsko-pomorskim - 17,4; lubelskim - 16,7; podlaskim - 16,2; pomorskim - 15,2. Natomiast najmniej ww. wypadków miało miejsce w województwie opolskim - 7,6; śląskim - 8,6 oraz dolnośląskim - 9,2.

W 2005 r. KRUS przyznał 136 jednorazowych odszkodowań z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego **chorobą zawodową** (w 2004 r. - 122). Dominującymi schorzeniami - podobnie jak w latach poprzednich - były choroby układu oddechowego: 18 przypadków astmy oskrzelowej (w 2004 r. - 34) oraz 7 przypadków alergicznego zapalenia pęcherzyków płucnych (12). Zwiększyła się liczba chorób roznoszonych przez kleszcze - boreliozy oraz kleszczowego zapalenia mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych (z 46 w 2004 r. do 85 w 2005 r.).